

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 22 ΜΑΪΟΥ 2015 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)

ΚΕΙΜΕΝΟ

Διονύσιος Σολωμός

Ο ΚΡΗΤΙΚΟΣ

3 [20.]

Ἄκομη ἐβάστουνε ἡ βροντή.....
Κι ἡ θάλασσα, πού σκίρτησε¹ σάν τό χοχλό² πού βράζει,
Ἡσύχασε καί ἔγινε δλο ἡσυχία καί πάστρα,³
Σάν περιβόλι εὐώδησε κι ἐδέχτηκε δλα τ' ἄστρα.

- 5   Κάτι κρυφό μυστήριο ἐστένεψε τή φύση⁴
Κάθε ὀμιορφιά νά στολιστεῖ καί τό θυμό ν' ἀφήσει.
Δέν εἰν' πνοή στόν οὔρανό, στή θάλασσα, φυσώντας
Οὕτε δσο κάνει στόν ἀνθό ἡ μέλισσα περνώντας,
Ὄμως κοντά στήν κορασιά, πού μ' ἔσφιξε κι ἐχάρη,
10   Έσειότουν τ' ὀλοστρόγγυλο καί λαγαρό⁵ φεγγάρι.
Καί ξετυλίζει ὀγλήγορα κάτι πού ἐκεῖθε βγαίνει,
Κι ὀμπρός μουν ἰδού πού βρέθηκε μία φεγγαροντυμένη.
Ἐτρεμε τό δροσάτο φῶς στή θεϊκιά θωριά της,
Στά μάτια της τά δλόμαινδα καί στά χρυσά μαλλιά της.

4 [21.]

Ἐκοίταξε τ' ἀστέρια, κι ἐκεῖνα ἀναγαλλιάσαν,
Καί τήν ἀχτινοβόλησαν καί δέν τήν ἐσκεπάσαν.
Κι ἀπό τό πέλαο, πού πατεῖ χωρίς νά τό σουφρώνει,⁶
Κυπαρισσένιο ἀνάερα τ' ἀνάστημα σηκώνει,

¹σκίρτησε: αόριστος σε θέση παρατατικού («σκιρτούσε»: αναταρασσόταν).

²χοχλό: κοχλασμό, βράσιμο.

³πάστρα: καθαρότητα, διαύγεια.

⁴εστένεψε τη φύση: επιβλήθηκε (στην πλάση), την ανάγκασε...

⁵λαγαρό: διαυγές, καθαρό, φωτεινό.

⁶χωρίς να το σουφρώνει: χωρίς καν να ρυτιδώνει, χωρίς και κατά το ελάχιστο να υποχωρεί η επιφάνεια του νερού στο βήμα της, χωρίς να βυθίζεται.

- 5 Κι ἀνεῖ τς ἀγκάλες μ' ἔρωτα καί μέ ταπεινοσύνη,
 Κι ἔδειξε πάσαν ὄμορφιά καί πάσαν καλοσύνη.
 Τότε ἀπό φῶς μεσημερνό ἡ νύχτα πλημμυρίζει,
 Κι ἡ χτίσις ἔγινε ναός πού ὀλοῦθε λαμπυρίζει.
 Τέλος σ' ἐμέ πού βρίσκομουν ὄμπρός της μές στά ρεῖθρα⁷,
 10 Καταπώς στέκει στό Βοριά ἡ πετροκαλαμίθρα⁸,
 Ὁχι στήν αόρη, ἀλλά σ' ἐμέ τήν κεφαλή της κλίνει·
 Τήν κοίταζα ὁ βαριόμοιρος, μ' ἐκοίταζε κι ἐκείνη.
 Ἐλεγα⁹ πώς τήν εἶχα ἵδει πολύν καιρόν ὀπίσω,
 Κάν¹⁰ σέ ναό ζωγραφιστή μέ θαυμασμό περίσσο,
 15 Κάνε τήν εἶχε ἔρωτικά ποιήσει ὁ λογισμός μου,
 Κάν τ' ὅνειρο, ὅταν μ' ἔθρεψε τό γάλα τῆς μητρός μου·
 Ἡτανε μνήμη παλαιή, γλυκιά κι ἀστοχισμένη,
 Πού ὄμπρός μου τώρα μ' ὅλη της τή δύναμη προβαίνει·
 Σάν τό νερό πού τό θωρεῖ τό μάτι ν' αναβρύζει
 20 Ξάφνου ὡχ¹¹ τά βάθη τοῦ βουνοῦ, κι ὁ ἥλιος τό στολίζει.
 Βρύση ἔγινε τό μάτι μου κι ὄμπρός του δέν ἔθρωρα,
 Κι ἔχασα αὐτό τό θεϊκό πρόσωπο γιά πολλή ὕρα,
 Γιατί ἄκουγα¹² τά μάτια της μέσα στά σωθικά μου,
 Πού ἐτρέμαν καί δέ μ' ἄφηναν νά βγάλω τή μιλιά μου·
 25 Ὄμως αὐτοί¹³ εἶναι θεοί, καί κατοικοῦν ἀπ' ὅπου
 Βλέπουνε μές στήν ἄβυσσο καί στήν καρδιά τ' ἀνθρώπου,
 Κι ἔνιωθα πώς μοῦ διάβαζε καλύτερα τό νοῦ μου
 Πάρεξ ἄν ἥθελε τῆς πῶ μέ θλίψη τοῦ χειλιού μου:
 «Κοίτα με μές στά σωθικά, πού φύτρωσαν οί πόνοι
 .....
 .....
 30 Ὄμως ἔξεχειλίσανε τά βάθη τῆς καρδιᾶς μου·
 Τ' ἀδέλφια μου τά δυνατά οἱ Τοῦρκοι μοῦ τ' ἀδράξαν,
 Τήν ἀδελφή μου ἀτίμησαν κι ἀμέσως τήν ἐσφάξαν,
 Τόν γέροντα τόν κύρην μου ἐκάψανε τό βράδι,
 Καί τήν αὔγη μοῦ ρίξανε τή μάνα στό πηγάδι.
 35 Στήν Κρήτη.....
 Μακριά ἑπό κεῖθ' ἔγιόμισα τές φοῦχτες μου κι ἐβγῆκα.
 Βόηθα, Θεά, τό τρυφερό κλωνάρι μόνο νά 'χω·
 Σέ γκρεμό κρέμουμαι βαθύ, κι αὐτό βαστῶ μονάχο».

⁷ρείθρα: (με την αρχαία σημασία, ρέεθρα) υδάτινα ρεύματα (σημερ. σημασία: χαντάκια, αυλάκια στο πλάι των δρόμων, κοίτες ποταμών).

⁸πετροκαλαμίθρα: (αντιδάνειο: καλαμίτις < βενετ. pietra calamita): είδος πρωτόγονης (επιπλέουσας σε δοχείο με νερό) μαγνητικής βελόνας από καλάμι, δείκτης πυξίδας: αλεξικέραυνο.

⁹Ἐλεγα: συλλογιζόμουν, είχα την εντύπωση.

¹⁰Κάν-Κάνε: λες και, είτε-είτε.

¹¹οχ: (ιδιωμ. < ἐκ): από. Πολύ συνηθισμένο στον Σολωμό.

¹²άκουγα: ἔνιωθα.

¹³αυτοί – αντί αυτά (δηλ. τα μάτια): έλξη του γένους από το θεοί.

5 [22.]

Ἐχαμιογέλασε γλυκά στόν πόνο τῆς ψυχῆς μου,
 Κι ἐδάκρυσαν τά μάτια της, κι ἐμοιάζαν τῆς καλῆς μου.
 Ἐχάθη, ἀλιά μου! ἀλλ' ἀκουσα τοῦ δάκρυου τῆς ραντίδα¹⁴
 Στό χέρι, πού 'χα σηκωτό μόλις ἐγώ τήν εἶδα. —

5   Ἐγώ ἀπό κείνη τῇ στιγμῇ δέν ἔχω πλιά τό χέρι,
 Π' ἀγνάντευεν Ἀγαρηνό κι ἐγύρευε μαχαίρι·
 Χαρά δέν τοῦ 'ναι ὁ πόλεμος· τ' ἀπλώνω τοῦ διαβάτη
 Ψωμοζητώντας, κι ἔρχεται μέ δακρυσμένο μάτι·
 Κι ὅταν χορτάτα δυστυχιά τά μάτια μου ζαλεύουν¹⁵,

10   Άργα, κι ὀνείρατα σκληρά τήν ξαναζωντανεύουν,
 Καί μέσα στ' ἄγριο πέλαγο τ' ἀστροπελέκι σκάει,
 Κι ἡ θάλασσα να καταπιεῖ τήν κόρη ἀναζητάει,
 Ξυπνῶ φρενίτης,¹⁶ κάθομαι, κι ὁ νοῦς μου κινδυνεύει. —

15   Καί βάνω τήν παλάμη μου, κι ἀμέσως γαληνεύει.
 Τά κύματα ἔσχιζα μ' αὐτό,¹⁷ τ' ἄγρια καί μυρωδάτα,
 Μέ δύναμη πού δέν εἶχα μήτε στά πρῶτα νιάτα,
 Μήτε ὅταν ἐκροτούσαμε,¹⁸ πετώντας τά θηκάρια,
 Μάχη στενή μέ τούς πολλούς ὀλίγα παλληκάρια.

20   Μήτε ὅταν τόν μπομπο-Ισούφ καί τις ἄλλους δύο βαροῦσα
 Σύροιζα στή Λαβύρινθο π' ἀλαίμαργα¹⁹ πατοῦσα²⁰.
 Στό πλέξιμο²¹ τό δυνατό ὁ χτύπος τῆς καρδιᾶς μου
 (Κι αὐτό μοῦ τ' αὔξαιν') ἐκρουζε²² στήν πλεύρα τῆς κυρᾶς μου.

¹⁴ραντίδα: ρανίδα (< ραίνω), σταγόνα, σταλαγματιά.

¹⁵ζαλεύουν (< κοιν. ζαλώνω· φορτώνω, επιβαρύνω· ἡ κρητ. ζάλο· βήμα, βηματισμός): ζαλίζονται, αναστρέφονται (;) / βαραίνουν από κούραση.

¹⁶φρενίτης: (< φρένα): φρενιασμένος, ἔξω φρενών, μανιακός, ταραγμένος· ο νους μου κινδυνεύει: πάω να χάσω το μυαλό μου, διακινδυνεύεται η πνευματική μου ισορροπία.

¹⁷μ' αυτό, αντί μ' αυτή (την παλάμη): λες και, είτε-είτε.

¹⁸εκροτούσαμε: συγκροτούσαμε, συνάπταμε.

¹⁹αλαίμαργα: το επίρρημα μεταφορικό, προς δήλωση του πολεμικού μένους.

²⁰πατούσα: (εδώ ιδίως) κυρίευσα, κρατούσα κυριαρχικά

²¹πλέξιμο: η πλεύση, το κολύμπημα.

²²έκρουζε: χτυπούσε, έκρουε· πλεύρα: το πλευρό, το πλάι.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- A1.** Το έργο του Δ. Σολωμού έχει δεχτεί επιρροές και από το δημοτικό τραγούδι. Να αναφέρετε τρία διαφορετικά χαρακτηριστικά του δημοτικού τραγουδιού που εντοπίζετε στα αποσπάσματα του ποιήματος «Ο Κρητικός» και για καθένα από αυτά να γράψετε ένα παράδειγμα.

Μονάδες 15

- B1.** Σύμφωνα με τον Β. Αθανασόπουλο: «[...] Το φως μπορεί μες στο ποιητικό τοπίο του Σολωμού να μεταμορφώνει τα πράγματα και να μετουσιώνει τα σώματα που φωτίζει. Το φως είναι η ενέργεια του Θεού, είναι η όραση του Θεού.[...].» Στο κείμενο που σας δίνεται, να εντοπίσετε τέσσερα στοιχεία που υποστηρίζουν την παραπάνω άποψη (μονάδες 8) και να τα σχολιάσετε (μονάδες 12).

Μονάδες 20

- B2.** Να βρείτε και να σχολιάσετε:

- α) τα τρία χρονικά επίπεδα στο απόσπασμα 5 [22.] (μονάδες 12) και
β) το περιεχόμενο και τον λειτουργικό ρόλο της παρομοίωσης στους στίχους 9-11 του αποσπάσματος 4 [21.] (μον. 8):

«Τέλος σ' ἐμέ πού βρίσκομουν ὀμπρός της μές στά ρεῖθρα,
καταπώς στέκει στό Βοριά ἡ πετροκαλαμίθρα,
Ὄχι στήν κόρη, ἀλλά σ' ἐμέ τήν κεφαλή της κλίνει».

Μονάδες 20

- Γ1. α)** Να σχολιάσετε το περιεχόμενο των παρακάτω στίχων του αποσπάσματος 4 [21.] σε ένα κείμενο 100-120 λέξεων:

«Ἐλεγα πώς τήν εἶχα ἵδεῖ πολύν καιρόν ὀπίσω,
Κάν σέ ναό ζωγραφιστή μέ θαυμασμό περίσσο,
Κάνε τήν εἶχε ἐρωτικά ποιήσει ὁ λογισμός μου,
Κάν τ' ὄνειρο, ὅταν μ' ἔθρεψε τό γάλα τῆς μητρός μου.
Ἡτανε μνήμη παλαιή, γλυκιά κι ἀστοχισμένη»

(15 μονάδες)

- β)** Να σχολιάσετε τις αλλαγές που συμβαίνουν στη ζωή και στο ήθος του Κρητικού στους παρακάτω στίχους του αποσπάσματος 5 [22.] σε ένα κείμενο 80-100 λέξεων:

«[...] ἀλλ' ἀκουσα τοῦ δάκρυου της ραντίδα
Στό χέρι, πούν 'χα σηκωτό μόλις ἐγώ τήν εἶδα. —
Ἐγώ ἀπό κείνη τή στιγμή δέν ἔχω πλιά τό χέρι,
Π' ἀγνάντευεν Ἀγαρηνό κι ἐγύρευε μαχαίρι.
Χαρά δέν τοῦ 'ναι ὁ πόλεμος· τ' ἀπλώνω τοῦ διαβάτη
Ψωμοζητώντας, κι ἔρχεται μέ δακρυσμένο μάτι.»

(10 μονάδες)

Μονάδες 25

- Δ1.** Στα κείμενα του Δ. Σολωμού και του Κ. Καρυωτάκη που σας δίνονται, να εντοπίσετε (μονάδες 5) και να σχολιάσετε (μονάδες 15) δύο ομοιότητες και τρεις διαφορές ως προς το περιεχόμενο.

Μονάδες 20

**Κ. Γ. Καρυωτάκης
ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ ΝΕΡΑΪΔΑ**

Άπο τά βράχι' ἀνάμεσα πετιέται 'να κεφάλι
καί βλέμματα δλόγυνα σκορπάει φοβισμένα.
Ἐγώ, κρυμμένος κάπου κεῖ στό ἔρημο' ἀκρογιάλι,
τό βλέπω -σάν σέ δνειρο- μέ μάτια λιγωμένα.

Ἐνα κορμί παρθενικό, γυμνό ἀργοπροβάλλει
κι ἀπλώνεται ἡδονικά σε κύματ' ἀφρισμένα·
δήλιος ἐσκυνθρώπασε μπροστά στά τόσα κάλλη,
τά κάλλη τ' ἀπολλώνεια καί τά φωτολουσμένα.

Ἀνατριχιάζ' ἡ θάλασσα στό θεῖο ἄγγισμά τους,
τά κυματάκια ἀπαλά μέ χάρη τ' ἀγκαλιάζουν
κι ἀχτίδες τά χαϊδεύουν χρυσές στό πέρασμά τους.

Θεότρελος, ὁ δύστυχος, βουτιέμαι μές στό κύμα,
τά μάτια της τά θεϊκά μέ φόβο μέ κοιτάζουν
καί χάνεται στή θάλασσα... Ἡταν νεράιδα... Κρίμα!

Κ. Γ. Καρυωτάκη, *Άπαντα τα Ευρισκόμενα*, Εκδ. Ερμής 2006, σ.161

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο εξώφυλλο να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα ατομικά στοιχεία μαθητή. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο και **να μη γράψετε** πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση.** Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Ήρα δυνατής αποχώρησης: 10.30 π.μ.

ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ